
Emeritus pápa

Roberto Rusconi, az Università Roma Tre nyugalmazott történészprofesszora monográfiáját – *Joseph Ratzinger – XVI. Benedek. Teológus, bíboros, pápa (Joseph Ratzinger-Benedetto XVI. Teologo, cardinale, papa)* – „hősének” még életében publikálta, ezzel is jelezve, hogy életművét kétféle értelemben is történelminek tartja: egyetemes jelentőségűnek és lezártnak. Könyvének sajátossága annak egyedi voltából ered, akiről szól: élő emberről, mint volt egyházfőről, „emeritus pápáról”. Ilyen se volt korábban, még a – merőben másért és másképp – leköszönő pápa-előd, a tizenharmadik századi V. Celesztin sem.

A monográfus rámutat, hogy a német, bajor Joseph Ratzingerből korántsem véletlenül és kicsit sem meglepően, hanem inkább előre láthatóan és szinte szükségszerűen lett XVI. Benedek: efelé mutatott „személyiségének kétségtelen erkölcsi és intellektuális tekintélye; a Karol Wojtyła pápaságával való folyamatosság [...]; az életkora jelentette garancia, hogy pápasága rövidebb lesz az elődjénél”, valamint a II. János Pál búcsúztatásában és a pápaválasztó konklávé megszervezésében tanúsított „meggyőző” vezető szerepe (76. o.).

Rusconi már az előszóban jelzi áttekintése alapkérdését: vajon csakugyan az a nyílegyenes következetesség jellemezte az 1927-ben született Joseph Ratzingert és emelte XVI. Benedekké, amelyet önmagáról mindig is hangsúlyozottan állított (10. o.)? Pályafutása mindenesetre mintaszerű volt, újfent a szó mindkét jelentése szerint: huszonötödik életévében felszentelt pap, huszonhat évesen teológiai doktor, ez időben már

több németországi egyetemen oktató, negyvenes évei elején tanszékvezető professzor, 1977-ben müncheni és freisingi érsek, ugyanezen esztendőben, ötvenévesen, bíboros, 1981-től a Hittani Kongregáció prefektusa Rómában... Gyorsan és határozottan lépdelt föl ama létrán. Nagyon magasra.

Kérdéses viszont, hogy a második vatikáni zsinat résztvevőjének és – „modernizmussal” is megvádolt (17. o.) – elkötelezett hívének miért és miként lett 1968 után konzervatív híre. Csak „a marxizmus uralta diákmozgalom 1968 áprilisában és májusában bekövetkezett igencsak agresszív tüntetései” és „a tekintélyelvnek ezekből adódó eróziója” miatt? Ratzinger e kérdésekre mindig határozott nemiel válaszolt (10., 21., 25. o.) A gond az, hogy Rusconi nem ad rájuk meggyőző és megvilágító feleletet. Itt jelenik meg leginkább problémaként könyvének az a jellegzetessége, hogy se nem életrajz (162. o.), se nem gondolkodói fejlődésrajz, se nem tudományos-irodalmi *oeuvre*-elemzés. Az életút egyes mozzanatait (kamaszkori kényszerű besorozásától a Hitlerjugendbe és második világháború alatti katonai dezertálásától) éppúgy futólag érinti (14. o.), mint korszakos teológiai értekezéseit (*Jürgen Habermasszal*, egyik legtekintélyesebb filozófus pályatárs-kortársával közös „vitakönyvét”, a magyarul is kiadott *A szabadelvű állam morális alapjait* meg sem említi).

A mű eme fogyatékosága miatt hagyja kétségek között olvasóját azon szarkasztikus minősítgetések igazságtartalmát illetően is, amelyekkel a hitvédő-hagyományörző prefektust illeték kritikussai, az „eretnek” vallásfilozófusok, Küng, Schillebeeckx, Boff, a „felszabadítás teológiája” elítélése okán: „az ortodoxia őre”, „a Római Inkvizíció örököse”, „páncélkardinális”, „Isten rottweilere”, „német juhász” és hasonlók. (30., 37., 42., 77. o.)

II. János Pállal való kapcsolatáról is inkább felvetve, mint megválaszolva elemez kérdéseket. Példának okáért arról, hogy

Ratzinger nem helyeselte a wojtyłai „szentgyárat” („II. János Pál pápasága huszonzét éve alatt több embert avatott boldoggá és szentté, mint összes elődje együttvéve.”) (55–56. o.).

Arra mindenesetre rávilágít, hogy kifogásolható leegyszerűsítés XVI. Benedeket pusztán elődje folytatójának, kivált csak is „konzervativizmus” továbbvivőjének és felerősítőjének tekinteni, és ekként szembeállítani az „újító” Ferenc pápával. A Lefebvre-követő „tradicionalisták”, az ultrakonzervatív-anti-modernista X. Pius hívei szemében ő is „reformzsinati” elhajló, eretnek liberális, túlon túl modern volt (104–111. o.), nem „restauráló” (67. o.). Sorra ütközött össze szélsőjobboldali (lengyel, osztrák) főpapokkal (94–98. o.). Sokatmondó, hogy a ferenci „liberalizmus” ostromozói az argentin főpásztorral mind-egyre II. János Pált állítják szembe pozitív ellenpéldaként, nem XVI. Benedeket.

Az ő példátlan – legalábbis hét évszázada előzmények nélküli – visszavonulásában, 2013-ban, Rusconi szerint a papi pedofília és vatikáni pénzügyi visszaélések botrányai mellett (111–113., 117–119., o.) meghatározó volt önmagával szembeni maximalizmusa: „Erőim előrehaladott korom miatt nem elegendők már arra, hogy a pápai szolgálatot ellássam.” (114. o., vö. 161–162. o.) ezt utódja, a hozzá hasonlóan előreláthatóan megválasztott Ferenc pápa éppúgy példamutatónak ítélte (136. o.), mint dialógusát a más vallásokkal, elsősorban az iszlámmal (81–85. o.), és azt a meggyőződését, hogy „egyértelmű különbséget kell tenni homoszexualitás és pedofília között” (113., 125–162. o.). Joseph Ratzinger, XVI. Benedek emléke, öröksége ellenáll a leegyszerűsítő címkézéseknek.

Roberto Rusconi: *Joseph Ratzinger-Benedetto XVI. Teologo, cardinale, papa* (Joseph Ratzinger-XVI. Benedek. Teológus, bíboros, pápa), Morcelliana, Brescia, 2021, 183 o.

Madarász Imre